

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1902, kl. 2 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af dels väckta förslag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva.

1:o.

Till utskottets behandling hafva blifvit öfverlemnade två inom Riksdagen väckta, med hvarandra såväl i afseende på yrkandet som motiveeringen lika lydande motioner, nemligen motionen n:o 44 inom Första Kammaren, väckt af herr *K. Bohnstedt*, och motion n:o 204 inom Andra Kammaren, väckt af herr *C. A. Lindhagen*. I dessa motioner har yrkats, att Riksdagen ville för sin del antaga följande

»Lag,

innefattande inskränkning i inmutningsrätten.

Härigenom förordnas som följer:

Inom Norrbottens län må endast för kronans räkning inmutning ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen.

Denna lag träder genast i kraft.»

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 4 Saml. 2 Afd. 9 Häft. (N:o 10).

I motionerna har erinrats, att Kongl. Maj:t den 28 februari 1902 anbefalt kommerskollegium att, efter hörande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län och bergmästaren i norra distriktet, inkomma med utlåtande, huruvida och i hvilken omfattning inmutningsrätten syntes kollegium böra upphävas eller tills vidare suspenderas, samt att kollegium, sedan Kongl. Maj:ts befallningshafvande och bergmästaren yttrat sig i ämnet, med öfverlemnande af dessa myndigheters yttranden, den 2 april 1902 afgifvit eget utlåtande i ärendet. Med anledning af hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sitt ifrågavarande yttrande anfört, hafva motionärerna förklarar sig anse, att inom Norrbottens län å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen, inmutning tills vidare icke borde få ega rum annat än för kronans räkning. Under återopande häraf och då de äfven hölle före, att genom ett stadgande i sådant syfte inskränkning borde göras i den af Kongl. Maj:t enligt proposition den 24 januari 1902 (n:o 18) begärda rätt till upplåtelse af kronan tillkommande jordegareandel i grufva, hafva motionärerna framställt ofvan berörda förslag.

Af handlingarna i det af motionärerna omförmälda, på Kongl. Maj:ts pröfning ännu beroende ärende, hvilka handlingar varit för utskottet tillgängliga, inhemtas hufvudsakligen följande.

Bergmästaren i norra distriktet har förklarar sig ej hysa tvifvel om att det vore fördelaktigt att fortfarande bibehålla inmutningsrätten oförändrad samt insåge ej, hvarför det nu ifrågasatts att upphäva eller inskränka sagda rätt, åtminstone hvad anginge kronojord i Norrbottens län. Det kunde visserligen vara sant, att inmutningsrätten mången gång blifvit använd på ett sätt, som tydligen icke kunde vara i öfverensstämmelse med afsigten med nu gällande grufstadga, men detta borde icke utgöra tillräckligt talande skäl för samma rätts upphäfvande eller inskränkande. Genom dylika åtgärder skulle äfven föga vara vunnet, ty sannolikt vore alla befintliga åtminstone större jernmalmsfyndigheter redan inmutade. Om inmutningsrätten skulle upphävas eller inskränkas, komme antagligen skilnaden endast att blifva den, att vederbörande inmutare verkstälde sina arbetsskyldigheter i stället för att, i ändamål att slippa bekosta dyrbara försvarsarbeten i stundom mycket svårtillgängliga trakter, i eget eller annans namn år efter år inmuta sina egna fyndigheter ånyo, under uppgift att de vore sönade. Bergmästaren ansåge sig på grund häraf och af hvad han i öfrigt anfört icke böra tillstyrka upphäfvande eller inskränkande af inmutningsrätten, men då något borde göras för att motverka de rådande oskicken, syntes stämpelafgiften för mutandel böra höjas till

50 kronor, hvilket belopp vore detsamma, som grufegare egde rätt att erlägga för hvarje utnål i stället för att verkställa viss arbetsskyldighet.

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes yttrande finnes i dess helhet aftryckt såsom bilaga till hvardera motionen. Af detsamma inhemtas, bland annat, att ehuru Kongl. Maj:ts befallningshafvande hölle före, att det icke vore gagneligt eller nyttigt vare sig för Norrbottens län eller landet i dess helhet, att undantagsbestämmelser eller undantagslagar stiftades för Norrbottens län, måste dock Kongl. Maj:ts befallningshafvande erkänna, att förhållanden gäfves och kunde gifvas, då en undantagslagstiftning egde sitt fulla berättigande. Med afseende å nu föreliggande fråga syntes förhållandena beträffande malmfyndigheterna och deras tillgodogörande i Norrbottens län, åtminstone för så vidt det gälde jernmalmsfyndigheter, vara mycket olikartade med förhållande i mellersta Sveriges bergslager. Af skäl, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande närmare utvecklat, syntes från statens sida eller för tillgodoseendet af den svenska jernindustriens kraf icke förefinnas någon särskild anledning att i Norrbotten uppmuntra personer till ansträngningar att uppleta nya jernmalmsfyndigheter.

På sätt bergmästaren meddelat, hade i Norrbottens län inrotat sig ett stort oskick vid inmutningarna, hvilket stode i strid med grunderna för inmutningsrätten och gruflagstiftningen i öfrigt, nemligen att en och samma person, i stället för att fullgöra föreskrifven arbetsskyldighet, år efter år inmutade samma malmfyndighet. Kostnaderna för en ny mutsedel stälde sig betydligt billigare än att fullgöra arbetsskyldigheten. Dylika inmutare syntes icke hafva någon afsigt att bearbeta sina fyndigheter, utan endast behålla dem så länge, till dess det lyckats dem att med vinst öfverlåta dem till andra. Här förelåge otvifvelaktigt en osund spekulation. Något verkligt inmutareintresse, hvilket behöfde skyddas, borde ej kunna sägas här föreligga. Dylika ommutningar, som förekomme i stort antal, kunde ej anses bidraga till att nya malmfyndigheter upptäcktes.

En annan stor del af inmutningarna hade sin orsak i ett annat förhållande, som ock hänvisade på osund spekulation. En mängd personer uttoge nemligen mutsedlar å förut inmutade fyndigheter, dels i tanke att den verkliga inmutaren icke skulle hafva uppfyllt alla de skyldigheter, som ålegat honom för att icke hans rätt skulle kunna klandras i något afseende, dels ock för att genom hot om process, hvilken alltid verkade störande på ett nytt företag, kunna tilltvinga sig penningersättning, hvilken ock ofta betalades.

Den osunda spekulationen hade också af en annan anledning med förkärlek omfattat inmutningsrätten. Mutsedlar hade kommit att betraktas

såsom verkliga värdehandlingar, med hvilka handel med fördel kunde drifvas. De stora rikedomar, som antagits skola vinnas ur de mera kända norrbottniska malmfälten, samt de höga pris, hvilka betalats för en del mutsedlar, hade bibringat en stor del af allmänheten den tro, att nästan hvarje malmfyndighet utan hänsyn till dess belägenhet och kostnaden för dess tillgodogörande egde ett mycket högt värde. Till följd häraf hade inmutningarna ock omfattat fyndigheter, som under en lång framtid hade ringa eller intet värde.

Ett annat af den osunda spekulationen föranledt missförhållande af mycket allvarlig beskaffenhet vore, att en stor del af de norrbottniska malmfälten och fyndigheterna blifvit föremål för ett utbudande till främmande makters undersåtar.

Att råda fullständig bot för den osunda spekulationen och öfriga betänkliga missförhållanden ansåge Kongl. Maj:ts befallningshafvande knappast vara möjligt. En del af det anmärkta syntes vara oskiljaktigt förbundet med all grufvörelse. Det syntes dock, som om en ändrad lagstiftning angående de aktiebolag, som drefve grufdrift, skulle kunna undanrödja en hel del af farorna och kunna åstadkomma mycket välgörande verkningar. Äfven hölle Kongl. Maj:ts befallningshafvande före, att en reglering af inmutningsrätten skulle kunna medföra åtskilligt gagn och förhindra de påtagligaste yttringarna af den osunda spekulationen. Kongl. Maj:ts befallningshafvande ville dock på samma gång erinra, att inmutningarna redan skett i så stor skala och att utmål vore lagda eller komme att läggas öfver de rikaste malmfälten, så att rikliga tillfällen till spekulation fortfarande skulle förefinnas, och utbudande af rika malmtillgångar fortfarande skulle kunna ifrågakomma i stor skala.

Då införandet af olika stämpelafgift för mutsedlar, afseende inmutningar i Norrbottens län och i det öfriga riket, icke ansåges kunna vinna bifall, samt den höga stämpelafgiften af 50 kronor för mutsedel skulle vara i hög grad skadlig för inmutningarna i mellersta Sverige och der förhindra intresset för malmletning, kunde Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke biträda bergmästarens förslag om stämpelafgiftens höjande.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande hölle deremot före, att ett varaktigare och bättre resultat skulle vinnas genom inmutningsrättens inskränkande. Det syntes emellertid Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som om en skilnad borde göras mellan inmutningar å jernmalsfyndigheter å ena sidan samt inmutningar å andra mineralfyndigheter å andra sidan, hvilka senare fortfarande borde tillåtas.

Under förutsättning, att inmutningsrätten upphäfdes beträffande jernmalmsfyndigheter, syntes det vara nödvändigt att taga under ompröfning,

om icke några lagstiftningsåtgärder kräfdes med afseende å det förhållande, att säkerligen en del utmål komme att blifva sönade och en mängd inmutningar blifva utan verkan. Vore inmutningsrätten upphäfd, skulle antagligen ifrågavarande fyndigheter i de allra flesta fall icke vidare blifva föremål för bearbetande. Ehuru icke med något fog anmärkning kunde framställas emot att utmålsägare eller inmutningshafvare genom sin egen försumlighet eller bristande omtanke blefve i mistning af sina förvärfvade rättigheter, skulle det dock lätt kunna inträffa, att stor skada härigenom komme att tillfogas grufvörelsen. För att söka undvika denna skada syntes det vara nästan nödvändigt, att möjlighet bereddtes till återupptagande af grufvörelsen å berörda fyndigheter. Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge det därför vara af behovet påkalladt, att i sammanhang med inmutningsrättens upphäfvande Kongl. Maj:t inrymdes rätt att antingen lemna tillstånd till nya inmutningar å sönade utmål och å förut inmutadt område, der inmutningsrätten gått förlorad, eller ock att på viss tid utarrendera mark, som för idkande af grufvörelse behöfdes.

Kommerskollegium har lemnat en tabellarisk uppgift å antalet mutsedlar, utfärdade å fyndigheter inom Norrbottens län under åren 1895—1900 (Bil. 1.) samt vidare anført, att de anmärkta missförhållandena, som bestode i ommutningar af fyndigheter samt inmutningar i spekulationssyfte af annans redan inmutade fyndigheter, icke vore något utmärkande för förhållandena särskildt inom Norrbottens län, utan hade otvifvelaktigt förekommit sedan lång tid tillbaka inom de flesta trakter af landet, der grufvdrift idkats. Jemlikt 3 § 2 mom. grufvstadgan vore emellertid inmutning förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad. I fall ansökning om mutsedel å förut inmutad fyndighet gjordes inom sådan tid, att den på redan meddelad mutsedel grundade rätt ännu *icke kunde* hafva blifvit förverkad genom underlåtet fullgörande af arbetsskyldighet, såsom till exempel förhållandet vore, i fall första arbetsåret ännu icke gått till ända, syntes ny mutsedel böra vägras. Efter utgången af nämnda tid stode rätten till ny inmutning öppen för en hvar förstkommande, och förre inmutaren löpte då risken att blifva förekommen. Så snart *möjlighet* förelåge, att inmutaren förverkat sin rätt, borde ny mutsedel i allmänhet icke förvägras, när bergmästaren vanligen saknade tillförlitlig kännedom beträffande verkligheten af det uppgifna förhållande, hvarpå ansökning om ny mutsedel grundades, samt tvist om bättre rätt till fyndigheten tillhörde domstols pröfning. Att förekomma att obefogade rättegångar väcktes, vore i detta fall icke möjligt.

Att inmutningar skett i syfte att endast utgöra underlag för mutsedelshandel — hvilket äfven tillförene tid efter annan skett — vore en följd af ett af särskilda anledningar hos allmänheten stegradt intresse för förvärfvandet af mineralfyndigheter. Då de särskilda förhållanden, som beträffande Norrbottens län skulle framkallat en skadlig mutsedelshandel, väl finge antagas vara af mera öfvergående natur, ansåge kollegium, att detta ock skulle blifva fallet med den osunda spekulationen i dess nu ifrågavarande form.

Det genom kongl. kungörelsen den 19 augusti 1889 meddelade förbudet mot utmåls anvisande för fyndigheter å viss kronojord, hvilket förbud varit gällande ända till den 1 december 1901, hade otvifvelaktigt verkat synnerligen hämmande på utvecklingen af bergverksindustrien särskildt inom Norrbottens län och hade sannolikt äfven, till följd såväl af osäkerheten i besittningsrätten till fyndigheterna som det betungande i att under kanske många år nödgas utföra försvarsarbeten, bidragit till att framkalla en del af de nu öfverklagade missförhållandena. Under instundande sommar komme emellertid förrättningar för anvisande af utmål att ega rum för ett stort antal — omkring 800 — fyndigheter inom Norrbottens län. Då sålunda mera ordnade och trygga förhållanden inom bergverksindustrien i denna landsdel borde vara att emotse, och då de, efter hvad som ville synas, för närvarande allt för högt uppdrifna föreställningarna beträffande mineralrikedomarna inom länet väl skulle komma att efterträdas af en mera besittningsfull uppfattning af förhållandena, ansåge kollegium det äfven kunna antagas, att ofvan onförmälda missförhållanden skulle, om icke upphöra, så dock åtminstone göra sig betydligt mindre gällande, utan att några särskilda lagstiftningsåtgärder därför skulle erfordras.

Derest en ändring skulle anses påkallad i bolagslagstiftningen i syfte att förhindra, att utlänningar förvärfvade svenska grufvor, ville kollegium framhålla att, med hänsyn till det stora antal utmål, som i Norrbottens län komme att läggas under instundande sommar, en dylik lagändring borde skyndsammast komma till stånd. För att förekomma dylikt förvärf af utlänningar syntes deremot inmutningsrättes upphäfvande eller inskränkning icke kunna vara af någon afsevärd betydelse, enär inmutningar redan skett i stor skala och omfattade de efter all sannolikhet rikaste malmfälten inom länet.

Kollegium hölle, på grund af hvad sålunda anförts, i likhet med bergmästaren före, att några tillräckligt talande skäl ej föreläge för inskränkning af inmutningsrätten i nämnda län, och kunde så mycket mindre förorda en sådan åtgärd, som kollegium ej heller kunde biträda den uppfatt-

ning, att åtgärden kunde vidtagas utan större olägenheter eller utan åsidosättande af det intresse, i hvars tillgodoseende inmutningsrätten hade sitt berättigande. Inom Norrbotten hade påträffats såväl fosforrika jernmalmer som malmer med låg fosforhalt. Om än den fruktan, som för några år tillbaka förspordes, att tillgången inom landet på mera fosforfria malmer snart skulle visa sig otillräcklig, torde få anses hafva varit öfverdrifven, borde dock ur synpunkten af industriens intresse allt tala för att söka upptäcka nya tillgångar på sådana malmer. Det detaljerade letandet efter malmfyndigheter inom Norrbottens fjelltrakter borde därför ohämmadt fortgå, men som en sporre dertill fordrades otvifvelaktigt inmutningsrättens bibehållande. Förhöjda inmutningsafgifter afstyrktes.

Derest inmutningsrätten nu upphäfdes eller inskränktes, skulle ett återinförande af denna rätt för visso möta stora praktiska svårigheter och föranleda högst afsevärda förvecklingar. Det borde äfven möta betänkligheter att upphäfva denna rätt just för den trakt, der förhållandena hittills särskildt ansetts påkalla dess bibehållande, men tillåta dess fortsatta utövande inom de delar af landet, der det intrång, densamma förorsakade jordegaren, ofta vore mycket kämbart. Slutligen har kollegium framhållit, hurusom upptäckten äfven af mindre betydande mineralfyndigheter, särskildt i närheten af kommunikationsleder, borde bidraga till Norrbottens kolonisation och utveckling i öfrigt.

Af de handlingar, för hvilkas hufvudsakliga innehåll utskottet sålunda redogjort, finner utskottet framgå, att i afseende å malmfyndigheters inmutning och hvad dermed sammanhänger synnerligen betänkliga missförhållanden inom Norrbottens län gjort sig gällande och ännu förefinnas, hvilka torde böra föranleda, att det tages under öfvervägande, huruvida icke genom ändrade lagbestämmelser eller på annat sätt de anmärkta missförhållandena må kunna aflägsnas och deras återupprepande förebyggas. Under den tid, som måste åtgå intill dess, efter noggrann utredning af alla de omständigheter, som vid frågans pröfning böra tagas i betraktande, något definitivt beslut må kunna fattas angående en sak af så allvarlig och stor betydelse som den nu ifrågavarande, torde provisoriska åtgärder böra vidtagas för att åtminstone i någon mån motverka, att de faktiska förhållandena hinna gestalta sig ännu mer otillfredsställande och invecklade än för närvarande. I sådant afseende anser utskottet det vara lämpligt, att inmutningsrätten varder under någon viss bestämd tid inskränkt på det sätt, som i motionerna föreslagits. Då föreliggande fråga redan är af Kongl. Maj:t upptagen till behandling och utskottet antager, att Riksdagen har att från Kongl. Maj:t förvänta förslag i ämnet, så snart detta låter

sig göra, anser utskottet, att berörda tid för den provisoriska inskränkningsrätten lämpligen bör begränsas till slutet af nästkommande års riksdag eller närmare bestämdt intill den 15 maj 1903. Då den inskränkning, som nu ifrågakommer, alltså bör erhålla endast provisorisk karakter, torde några särskilda bestämmelser icke, såsom Kongl. Maj:ts befallningshafvande ifrågasatt, erfordras beträffande redan sönade utmål eller förut inmutade områden, till hvilka inmutningsrätten gått förlorad, och ej heller synes det lämpligt eller nödigt att låta inskränkningsrätten gälla endast vissa särskilda mineral.

Utskottet får med anledning af hvad sålunda anförts hemställa,

att Riksdagen må, med anledning af herr Bohnstedts och herr Lindhagens ofvanberörda motioner, besluta att för sin del antaga följande

Lag,

innefattande inskränkning i inmutningsrätten.

Härigenom förordnas som följer:

Inom Norrbottens län må under tiden intill den 15 maj 1903 endast för kronans räkning inmutning ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen.

Denna lag träder genast i kraft.

2:o.

Under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 24 januari 1902 har Kongl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten proposition (n:o 18) föreslagit Riksdagen att för tiden intill den 15 maj 1903 medgifva, att Kongl. Maj:t måtte ega åt svenske män, i den ordning Kongl. Maj:t bestämde, mot årlig afgift och under de villkor i öfrigt, Kongl. Maj:t fastställde, under en tid för hvarje gång af högst tjugu år upplåta begagnandet af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, med rätt derjemte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelse tidens utgång ega företräde till jordegareandelens öfvertagande äfven för en förnyad upplåtelse tid, derest sådan ifrågakomme.

Till ofvanberörda statsrådsprotokoll har departementschefen, under erinran, hurusom 1901 års Riksdag enligt skrifvelse den 29 maj samma år, med bifall till hvad Kongl. Maj:t uti en till Riksdagen aflåten proposition föreslagit, för tiden intill den 15 maj 1902 medgifvit, att Kongl. Maj:t skulle ega åt svenske män, i den ordning Kongl. Maj:t bestämde, mot årlig afgift och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t faststälde, under en tid för hvarje gång af högst tjugu år upplåta begagnandet af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, med rätt derjemte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelse tidens utgång ega företräde till jordegareandelens öfvertagande äfven för en förnyad upplåtelse tid, derest sådan ifrågakomme, framhållit, hurusom ett liknande medgifvande beträffande tiden intill den 15 maj 1903 syntes böra hos innevarande års Riksdag åskas; och hemställde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta ifrågavarande proposition.

Sammansatta stats- och lagutskottet, till hvars förberedande behandling detta ärende blifvit hänvisadt, har icke ansett, att frågan om inskränkning af inmutningsrätten inom Norrbottens län bör, såsom uti motiveringen till de under mom. 1:o här ofvan omförmälda motioner ifrågasatts, föranleda till inskränkning i den af Kongl. Maj:t nu begärda rätt till upplåtande af kronans jordegareandel i grufva, och då utskottet eljest icke haft något att erinra mot Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning, hemställer utskottet,

att Riksdagen må för tiden intill den 15 maj 1902 medgifva, att Kongl. Maj:t må ega åt svenske män, i den ordning Kongl. Maj:t bestämmer, mot årlig afgift och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t fastställer, under en tid för hvarje gång af högst tjugu år upplåta begagnandet af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, med rätt derjemte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelse tidens utgång ega företräde till jordegareandelens öfvertagande äfven för en förnyad upplåtelse tid, derest sådan ifrågakommer.

Stockholm den 15 maj 1902.

På det sammansatta utskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

Sammandrag

af antalet mutsedlar, utfärdade å fyndigheter inom Norrbottens län åren 1895—1900.

	Jernmalm	Andra fyndigheter.	Summa.	Å kronojord	
				Jernmalm.	Andra fyndigheter.
<i>År 1895.</i>					
Å nyupptäckta fyndigheter	3	40	43	}	113
» förut inmutade »	26	79	105		
			148	139	
<i>År 1896.</i>					
Å nyupptäckta fyndigheter	51	22	73	}	56
» förut inmutade »	24	38	62		
			135	125	
<i>År 1897.</i>					
Å nyupptäckta fyndigheter	358	188	546	}	277
» förut inmutade »	127	140	267		
			813	663	
<i>År 1898.</i>					
Å nyupptäckta fyndigheter	507	380 ¹⁾	887	}	401 ²⁾
» förut inmutade »	141	165	306		
			1,193	844	
<i>År 1899.</i>					
Å nyupptäckta fyndigheter	322 ³⁾	82	404	}	600 ⁵⁾
» förut inmutade »	427 ⁴⁾	81	508		
			912	826	
<i>År 1900.</i>					
Å nyupptäckta fyndigheter	424	132	556	}	403
» förut inmutade »	439 ⁶⁾	118	557		
			1,113	884	

Antalet inom hela riket utfärdade mutsedlar utgjorde:

år 1895.....	417
» 1896.....	496
» 1897.....	1,362
» 1898.....	1,859
» 1899.....	1,763 och
» 1900.....	2,092.

1) Deraf 137 å jern- och kopparmalm.

2) » 129 » » »

3) » 168 » » »

4) Deraf 293 å jern- och kopparmalm.

5) » 473 » » »

6) » 270 » » »